

Volodymyr Kitsak

**STRATEGIC AND TACTICAL PRECONDITIONS OF
THE CHORTKOV FINAL OPERATION**

The article analyzes the socio-economic, military-strategic preconditions for the conduct of the Chortkiv offensive operation. The factors that directly influenced the development of hostilities during June-July 1919 in the Ukrainian-Polish war have been highlighted.

Key words: Ukrainian Galician Army, ZUNR, Chortkivsky offensive operation, Poland.

УДК 94(477)1922/1924

Олег Фіногенов

**ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКЕ ТОВАРИСТВО ЛІГИ НАЦІЙ:
ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА, СФЕРА ПОВНОВАЖЕНЬ, ДІЯЛЬНІСТЬ
(1922–1923 РР.)**

Проаналізовано дипломатичну діяльність Західноукраїнського товариства Ліги Націй (далі – ЗУТЛН), ініційовану емігрантським урядом Західноукраїнської Народної Республіки (далі – ЗУНР) на початку 1920-х рр. Відзначено, що товариство у 1922–1924 рр. виступало на міжнародній арені захисником національно-державницьких інтересів українців Галичини, пропагувало ідею відновлення української державності після завершення Першої світової війни. Охарактеризовано ефективність роботи керівних органів ЗУТЛН, діяльність його представників у Союзі Товариств Ліги Націй (далі – СТЛН), акцентовано на співпраці з політичними партіями Західної України, які давали свіжий матеріал для нот-протестів, звернень до урядів і парламентів держав світу. Визначено причини ліквідації товариства, його вплив на розгортання суспільно-політичних процесів у Галичині.

Ключові слова: Західноукраїнське товариство Ліги Націй, Союз Товариств Ліги Націй, дипломатія, Західноукраїнська Народна Республіка, еміграційний уряд.

Після завершення польсько-української війни 1918–1919 рр. проблема української державності вирішувалася не військовими методами, а дипломатичними. Створення Ліги Націй з осередком у Женеві, робота Паризької мирної конференції давали надії українцям на обох боках Збруча на позитивне вирішення їх споконвічних прагнень. У 1920-х рр. активну роботу у цьому напрямі проводило ЗУТЛН, створене зусиллями української еміграції, передусім екзильного уряду ЗУНР. Незважаючи на несприятливу геополітичну ситуацію, товариство упродовж всієї історії свого існування домагалось від міжнародної спільноти «права націй на самовизначення», відстоювало інтереси українців Галичини.

У сучасній українській історіографії діяльність ЗУТЛН здебільшого або ж узагалі не висвітлюється, або ж подається у руслі значно ширших тематичних проблем, що актуалізує наукову розвідку. Окремі аспекти досліджуваної проблеми розглянуті в узагальнюючих роботах Л. Зашкільняка [5], О. Красівського [7], С. Макаруча [10], М. Швагуляка [18], а також спеціальних розвідках міжвоєнних (М. Лозинський та ін.) [9], радянських (Ю. Сливка [13], З. Закс [2] та ін.) та сучасних українських (І. Соляр [14], В. Федорович [15], Т. Шинкаренко [19] та ін.) вчених.

Джерельну основу статті становлять архівні матеріали, мемуарна література, статті, опубліковані у періодичній пресі.

Основна мета розвідки – у контексті геополітичних процесів початку 1920-х рр. охарактеризувати діяльність ЗУТЛН, визначити причини утворення товариства, та сферу його повноважень.

Витоки утворення ЗУТЛН слід шукати у 1920 р. – галицькі партії, які підтримували екзильний уряд ЗУНР, внесли суттєві корективи у свою діяльність після Варшавської угоди 1920 р. Передусім вони згуртувалися навколо ідеї утворення незалежної західноукраїнської держави, до складу якої мали б увійти Східна Галичина, Західна Волинь, Холмщина, Підляшшя, Надсяння, Лемківщина, Закарпаття. Ця ідея згодом трансформувалася у концепцію побудови Галицької Республіки, утворення якої мали гарантувати держави Антанти, і стала домінантою серед національних сил Галичини до 14 березня 1923 р. У серпні 1921 р. в органі Української націонал-трудової партії (далі – УНТП) «Український вістник» наголошено «Ключем до розв'язки української проблеми є Східна Галичина. Вона і тільки вона, вільна, незалежна, може бути організуючим центром для Великої України» [20]. Невизначений міжнародно-правовий статус Галичини державами Антанти давав козирі галицьким політичним силам, змушував їх шукати шляхи вирішення «українського питання».

Попри інкорпорацію Східної Галичини Польською державою влітку 1921 р. голова Міжнародного союзу товариств при Лізі Націй запропонував представникам української еміграції, вихідцям із Галичини, організувати ЗУТЛН, щоб у 1922 р. прийняти його у члени Союзу [6]. Завдяки клопіткій праці екзильного уряду ЗУНР 20–22 січня 1922 р. галицькими громадсько-політичними діячами, дипломатами таке товариство утворено [3].

Президентом ЗУТЛН обрано Романа Перфецького. Його найближчими соратниками стали: Ернест Брайтер, Осип Назарук, Ілля Семака, Кирило Трильовський – заступники президента; Олександр Марітчак – секретар, о. Йосафат Жан – заступник секретаря, Айтал Зітошинський – скарбник. Установчі збори ухвалили також перші політичні резолюції, що торкалися розв'язання «українського питання» і розвитку міжнародних відносин [21, арк. 7].

Характеризуючи перші резолюції ЗУТЛН необхідно відзначити, що вони адресувалися, передусім, світовій громадськості. Члени установчих зборів звертали увагу, що «головними передумовами устійнення міжнародних відносин і забезпечення всесвітнього мира є окончене і якнайскорше усунення насильства й поневолення та всіх побудованих на них окупацій чужонаціональних територій та рівночасне безоглядне й повне зреалізованне прав націй на самовизначенне, на власну їх державність і незалежність» [3].

Додамо, що однією із причин утворення товариства став намір світової громадськості скликати у травні 1922 р. міжнародну конференцію в Генуї, що власне й активізувало діяльність політичних сил Наддніпрянщини й Галичини в еміграції. Для прикладу, 18 січня 1922 р. ініціативна група у складі О. Білінського, М. Галагана, М. Єфремова, М. Кушніра-Якименка, В. Кудровського, О. Лотоцького, М. Левитського, В. Оконор-Вілінської, П. Плевака, С. Русової, Л. Чижевського, О. Пожара звернулася до українських парламентарів (членів Українських установчих зборів, Української Центральної Ради, Трудового конгресу) із закликом скликати конгрес напередодні Генуезької конференції. У зверненні, зокрема, наголошено, що «... якраз ті, хто прийняв на себе мандат народний, мають право і обов'язок подати свій голос в таких відповідальних обставинах перед всесвітнім трибуналом. Тому вони повинні домогатись, щоби Україна була покликана на Конференцію і була визнана як суверенна і незалежна держава, висловити глибоке переконання і незломну волю свого народу, що він ніколи не зійде з шляху державної самостійности, яка відновилася у вогні революції і густо полита кров'ю народною; що він ніколи не прийме на себе тих обов'язків, які від його імені накладуть неуповноважені ним чинники, і не визнає тих рішень, які були б скеровані проти суверенної волі; що він не припинив і не припинить боротьби аж поки не досягне своєї мети і тому не може бути ладу та спокою на українській землі, як і на всьому сході Європи аж поки сам український народ не буде справжнім сувереном своєї землі через свої народоправні установи» [22, арк. 6].

У цей же період міжпартійна рада в Галичині оприлюднила заяву від 22 січня 1922 р., у якій йшлося про цілковиту довіру до уряду Є. Петрушевича, схвалювалися ініційовані ним заходи для відновлення української державності. «Д-р Євген Петрушевич і його уряд являються єдиним правним заступництвом українського населення Східної Галичини, отже величезної більшості населення нашого краю взагалі, перед державами й народами світу», – йдеться у документі [23].

Отримавши вотум довіри від українських державницьких партій у Галичині, передусім Української національної партії, ЗУТЛН задекларувала боротьбу за дотримання і розвитку засад, прийнятих основним договором Ліги Націй, які були спрямовані на формування міжнаціональних відносин, підтримку діяльності цієї інституції щодо усунення несправедливості, насильства поневолення народів та забезпечення всім народам, на основі права, самовизначення, вільного їх розвитку під «політичним і національним оглядом», піднесення культури, зміцнення взаємовідносин між націями [11, с. 59].

Оскільки Р. Перфецький виділяв два основних завдання ЗУТЛН: а) перебудувати Лігу Націй із союзу держав-переможниць Першої світової війни у союз народів на справжніх демократичних основах, до якого би мали «приступ усі як побідні так побіджені, як пануючі так і поневолені народи»; б) поставити справу Західноукраїнської Держави на «повний зріст» і довести до її здійснення, члени товариства звернулися «до уряду Президента Української Національної Ради Д-ра Євгена Петрушевича з домаганням поширити дальшу рішучу боротьбу за державну незалежність усіх західноукраїнських земель в напрямі їх з'єднання у відновленій Західно-Українській Галицько-Володимирській Державі» [8, с. 270].

Діяльність ЗУТЛН регламентував статут, підготовлений Ю. Романчуком та Р. Перфецьким [17, арк. 1]. Згідно із яким, головними передумовами стабілізації міжнародних відносин і забезпечення миру мало стати якнайшвидше усунення насильства й поневолення та «всіх побудованих на них» окупацій чужонаціональних територій і якнайшвидша реалізація прав націй на самовизначення, їх власну державність і незалежність [11, с. 58]. З цих причин, у статуті наголошено, що ЗУТЛН добиватиметься впливу на широкі кола суспільства, а також громадські організації з метою

реалізації «свободолюбних принципів та ті ідей» , які лежать в основі прагнень Ліги Націй [17, арк. 1].

На думку авторів статуту, основна мета діяльності ЗУТЛН мала полягати у сприянні «викладених у Основній угоді Ліги Націй положень та їх практичному втіленню у західноукраїнських краях і... тих українських областях, які на підставі Сен-Жерменських державних угод з причини їх належності до колишньої Австро-угорської монархії вже зараз становлять особливий об'єкт міжнародного права і діють під суверенітетом країн Антанти» [17, арк. 1].

ЗУТЛН декларувала підтримку Ліги Націй у її намірах: усунути несправедливість, панування сили і безправ'я у міжнародно-правових відносинах; забезпечити всім націям відповідно до права на самовизначення народів вільний розвиток, а також з цією метою добиватися їх самостійності і, за можливості, широкої незалежності; перетворити Лігу Націй у майбутньому на таку світову організацію, яка на підставі міжнародного права об'єднає всі нації світу і зробить Лігу Націй справжнім верховним арбітражним судом для вирішення всіх міжнародних правових претензій [17, арк. 1].

Члени ЗУТЛН зобов'язувалися: проводити широку пропаганду в пресі й громадських колах ідеї утворення самостійної та нейтральної Галицької республіки; утворювати об'єднані спілки, союзи та інші об'єднання, засновувати власні філії; проводити анкетні опити, збори Товариства і народні збори; відправляти меморандуми та інші відповідні звернення депутацій та делегацій Товариства до Міжнародної Унії товариств Ліги Націй та самої Ліги Націй, а також до державних установ і парламентів всіх держав світу; співпрацювати з іншими подібними товариствами; сприяти гуманітарним організаціям і закладам у країні та за кордоном [17, арк. 2].

Згодом побачив світ «Комунікат» від 28 січня 1922 р., який присвячувався, здебільшого, програмним положенням товариства. У документі відзначено, що до керівництва товариства увійшли не тільки українці, але й «поляки й жиди, що стоять на становищі державної незалежності західно-українських земель» . Водночас було «застережено ще дальші місця для інших національних меншостей і членів українських партій, які ще не заступлені в товаристві» [11, с. 59]. Таким чином, лідери ЗУТЛН намагалися продемонструвати своє бажання до міжнаціонального діалогу.

Організаційна структура товариства вибудовувалася навколо трьох керівних органів – Генеральних зборів, Головного комітету та президента товариства. До компетенції щорічних Генеральних зборів належали: визначення кількості членів Головного комітету; обрання президії товариства і Головного комітету (президента, трьох віце-президентів, генерального секретаря, другого секретаря товариства, членів Головного комітету і їх представників), а також контрольної комісії; призначення почесних членів та почесного президента, а також виключення членів із товариства; визначення основ діяльності товариства; прийняття рішення щодо зміни статуту, про вступ товариства до будь-яких інших товариств і об'єднань з аналогічною організацією, а також прийняття рішень про розпуск товариства; прийняття рішення у всіх інших справах, які поставлені на порядок денний чи Головним комітетом, чи чвертю наявних членів товариства під час зборів [17, арк. 5].

Генеральні збори ЗУТЛН повинні були б скликатися щонайменше один раз на рік у грудні місяці – щорічні збори, у той час як надзвичайні Генеральні збори скликалися в міру необхідності. На вимогу однієї п'ятої частини усіх членів, Головний комітет мав упродовж двох тижнів скликати надзвичайні Генеральні збори. Якщо цей термін завершувався безрезультатно – ініціатори відповідно до статуту мали право самостійно скликати такі збори [17, арк. 5]. Участь у Генеральних зборах мали право брати дійсні члени та почесний президент, наділені правом голосу.

Для чинності рішення Генеральних зборів необхідно було, щоб належним чином проходило скликання Генеральних зборів шляхом опублікування у пресі або повідомлення через рекомендовані листи за чотирнадцять днів до цього, а участь у зборах узяла щонайменше одна третина дійсних членів. За відсутності приписаного кворуму на підставі рішення президента, Генеральні збори могли відбутися упродовж наступних 10 (десяти) днів у визначений календарний день із збереженням встановленого порядку денного. Рішення таких зборів були чинні без огляду на кількість присутніх [17, арк. 7].

«Органом зовнішнього представництва» ЗУТЛН став Головний комітет (президент, заступники, генеральний секретар). Його члени повинні були б збиратися щонайменше один раз на три місяці і був уповноважений в рамках виконання своєї діяльності вибирати делегатів та представників, створювати національні секції та краєві секції, культурні й господарські відділи, а також комітети, підкомітети та інші підлеглі їй органи. Головний комітет визначав з кола членів товариства, делегованих до міжнародної спілки Ліги Націй, а також у комісію спілки об'єднаної Ліги Націй на українських землях, якщо така корпорація буде заснована [17, арк. 7].

«Зовнішню репрезентацію» ЗУТЛН здійснювала також президія. Її члени також визначали порядок денний засідань Головного комітету і скликали їх «шляхом порозуміння» при встановленні порядку денного. Кожен член комітету був уповноважений не пізніше як за два дні до засідання вносити свої пропозиції через секретаря товариства до порядку денного засідання комітету [17, арк. 6].

Статут товариства передбачав утворення філій, які «вступали в свої права» після їх офіційного прийняття Головним комітетом. Вони мали право діяти спільно у досягненні мети товариства за допомогою своїх органів відповідно до статуту, його платформи, а також рішень Головного комітету. До сфери діяльності філій належали такі питання, які не передбачені Генеральними зборами товариства, Головного комітету та їх органів. «Установчий документ ЗУТЛН мав інституціональну будову – штаб-квартиру, відповідну організаційну структуру, постійні та допоміжні органи. Це – свідчення того, що екзильний уряд Є. Петрушевича прагнув надати ЗУТЛН статус постійної міжнародної організації, створеної для врегулювання усіх питань, пов'язаних із захистом національних інтересів галицьких українців, – слушно відзначав А. Мельник. – Завдяки зусиллям ЗУТЛН «східногалицьке питання» неодноразово дискутувалося на засіданнях Великої ради і Політичного комітету Генеральної Асамблеї Ліги Націй» [11, с. 61].

Отримавши від уряду ЗУНР широкі повноваження, ЗУТЛН навесні 1922 р. актуалізувало питання про статус Східної Галичини під час роботи Генуезької конференції (на жаль, питання не обговорювалося через блокування представниками Франції та Польщі). Однак, у червні 1922 р. у Празі ЗУТЛН прийнято до Союзу товариств Ліги Націй (далі – СТЛН), а Східна Галичина визнана як окремий суб'єкт міжнародного права [14, с. 194–201].

Після рішення Ради послів держав Антанти від 14 березня 1923 р. про передачу території Східної Галичини Польщі, діяльність ЗУТЛН наштовхнулася на правові перешкоди (мотивом утворення окремого ЗУТЛН став пункт статуту СТЛН, згідно із яким, членом міжнародної організації міг бути «заступлений кожний край (pays) в розумінню державно-правної одиниці. Східна Галичина на основі 91 статті Сен-Жерменського договору в 1919–1923 роках становила окремий предмет міжнародного права, знаходиться під суверенністю держав Антанти») [16, арк. 24].

Р.Перфецький звернувся до Є. Петрушевича, Ю. Романчука, філії ЗУТЛН у Празі із проханням розглянути декілька варіантів подальшої долі товариства: «1) виступленне з Унії з відповідним протестом; 2) вступленне до Придніпрянського Товариства Ліги Націй, в федеративну з ним зв'язь; 3) утворенне з польським товариством Ліги Націй спільної польської репрезентації в Унії» [16, арк. 24].

У листі до президії ЗУТЛН від 14 червня 1923 р. народний комітет УНТП вважав необхідним залишитися самостійною репрезентацією в СТЛН. Водночас В. Охримович зазначав «Одначе ми замало знаємо справи і відносини тої Унії, щоби заняти становиско на випадок коли би унія остаточно відмовила нам сего права, і тому трудно нам рішитися, котра з трьох поставлених Вами евентуальностей були би для нашої національної справи найкорисніша. Здається нам, що в тій справі були би для нас найбільше вказаним пійти за прикладом чеських німців, одначе не стоїмо при сім рішучо, бо як сказано, замало орієнтуємося в цій справі і тому полишаємо щодо цього світлій президії вільну руку поступити по своїй совісті» [16, арк. 18].

На самостійності товариства наполягав також Є. Петрушевич, який у листі від 7 червня 1923 р. відкинув варіант об'єднання із польським Товариством Ліги Націй: «Не вільно лучитися з польською Лігою, бо така злука не лише що мусіла бути би понята як признане нашою Лігою польської державности, но відбирала їй і всю можність на будуче підносити голос в обороні нашої незалежності». Президент УНРади пропонував «приступити до Придніпрянської Ліги як окрема секція, застерігаючи собі автономію та відповідне заступництво в управі і на загальних зборах Унії» [16, арк. 24].

Свої міркування від імені празької філії ЗУТЛН висловив також М. Лозинський, який вважав за необхідне говорити про дві альтернативи «1) або виступити з унії, коли Вас не захотять признавати представництвом окремого краю, заложивши очевидно відповідний протест; 2) або зорганізувати українське товариство в Польщі на основах аналогічних до німецького товариства в Чехії» [24].

На VII конференції СТЛН (Відень, червень 1923 р.) лідери ЗУТЛН спробували апелювати до статуту СТЛН, у якому про право членства в Союзі для країв («раут» – «край» французькою мовою, а не «l'etat» – «держав») і наполягали на тому, що: Східна Галичина саме є країною – краєм; у рішенні Ради послів держав Антанти вказувалося на необхідності надання автономії Східній Галичині. Проте аргументація українських представників не задовольнила раду СТЛН, яка призупинила представницькі права ЗУТЛН. Після відповідного протесту, делегація залишила віденську конференцію [24].

Згодом, заручившись підтримкою державницьких партій Галичини, ЗУТЛН спробувало перенести осередок товариства до Львова. Однак польська поліція розігнала установчі збори 11 жовтня 1923 р., назвавши їх «державною зрадою проти Польської республіки». Після безрезультатних спроб відновлення своїх прав (ноти протесту від 26 вересня 1923 р., 10 березня 1924 р. та ін.) 1 липня 1924 р. ЗУТЛН вийшло із СТЛН [16, арк. 25].

Таким чином, Ліонська конференція СТЛН (1924 р.) остаточно припинила членство ЗУТЛН у цій міжнародній організації, незважаючи на активність української делегації у складі Р. Перфецького, А. Петрушевича і О. Марітчака. Упродовж 1924–1928 рр. націонал-демократи здійснювали безуспішні спроби, з одного боку, відновити діяльність товариства у СТЛН, з іншого – заснувати товариство у Львові. Численні протести, звернення на адресу Ради Ліги Націй, президії УТЛН, підтримувані Українською парламентською репрезентацією, Українським національно-демократичним об'єднанням, загалом, мали лише пропагандистський ефект, повідомляючи вкотре міжнародну громадськість про невизнання приналежності Західної України до Польщі.

Список використаних джерел

1. Sprawy Polskie na konferencje pokojowej w Paryżu w 1919 r. Dokumenty i materiały. Т.ІІ. Warszawa, 1967. S. 346–352.
2. Zaks Z. Sprawa Galicji Wschodniej w Lidze Narodow (1920–1922) // Najnowsze dzieje Polski. 1914–1939. 1967. Т. 12. S. 127–153.
3. Діло. 28 січня 1922.
4. Доценко О. Літопис української революції // Матеріали й документи до історії Української революції. 1917–1923. Київ-Львів, 1924. Т. 2. Кн. 5. 215 с. 5. Зашкільняк Л. Українсько-польські стосунки у XX ст.: традиції та сучасність // Проблеми слов'янознавства. Міжвідомчий науковий збірник. Львів: Львівський державний університет, Інститут славістики, 1996. Вип. 49. С. 71–76.
6. Зовнішньополітична діяльність українських урядів у еміграції. URL: <http://library.if.ua/book/10/1039.html>. (дата звернення: 01.09.2018).
7. Красівський О. Українсько-польські взаємини в 1917–1923 рр. Київ: ІПіЕНД, 2008. 544 с.
8. Литвин М. Віденський період уряду ЗУНР // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. 2009. Вип. 19. С. 268–272.
9. Лозинський М. Галичина в рр. 1919–1920. Нью-Йорк, 1970. 27 с.
10. Макачук С. Українсько-польські етнополітичні взаємини на західноукраїнських землях в першій третині XX ст. // Збірник праць і матеріалів на пошану Л.І. Крушельницької. Львів: НАН України; ЛНБ ім. В. Стефаника, 1998. С. 132–144.
11. Мельник А. Статут «Західноукраїнського товариства Ліги Націй» Ю. Романчука, Р. Перфецького як відображення дипломатичної активності емігрантського уряду ЗУНР щодо захисту права українців Галичини на вільне національно-державне самовизначення // Часопис Київського університету права. 2014. Вип. 1. С. 57–62.
12. Панейко В. Зєдинєні держави Східної Європи. Галичина й Україна супроти Польщі й Росії. Відень, 1922. 82 с.
13. Сливка Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1919–1939). Київ, 1985. 257 с.
14. Соляр І. Відносини краю та закордонного уряду ЗУНР (грудень 1922 – березень 1923 рр.) // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність / НАН України; Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича. 2000. Вип. 6. С. 194–201.
15. Федорович В. Україна і Ліга Народів // Вісті Комбатанта. 1988. Вип. 5–6. С. 19–29.
16. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДІАЛ України). Ф. 355. Оп. 1. Спр. 50.
17. ЦДІАЛ України. Ф. 382. Оп. 1. Спр. 9.
18. Швагуляк М. Партійні поділи і загальнонаціональні інтереси. Проблема політичної консолідації українського національного руху Галичини (1919–1939) // Сучасність. 1994. Вип. 2. С. 77–82.
19. Шинкаренко Т. Українське питання в Лізі Націй // Вісник Київського університету міжнародних відносин. 1997. Вип. 7. (Ч. 2.). С. 27–31.
20. Східна Галичина в Європейській політиці // Український вістник. 5 серпня 1921.
21. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). Ф. 3877. Оп. 1. Спр. 19.
22. ЦДАВО України. Ф. 311. Оп. 11. Спр. 13.
23. Свобода. 22 березня 1922.
24. Діло. 30 червня 1923.

References

1. Sprawy Polskie na konferencje pokojowej w Paryżu w 1919 r. Dokumenty i materiały. Т.ІІ. Warszawa, 1967. S. 346–352.
2. Zaks Z. Sprawa Galicji Wschodniej w Lidze Narodow (1920–1922) // Najnowsze dzieje Polski. 1914–1939. 1967. Т. 12. S. 127–153.
3. Dilo. 28 sichnia 1922.
4. Dotsenko O. Litopys ukrainskoi revoliutsii // Materialy y dokumenty do istorii Ukrainskoi revoliutsii. 1917–1923. Kyiv–Lviv, 1924. Т. 2. Кн. 5. 215 s. 5. Zashkilniak L. Ukrainko-polski stosunki u XX st.: tradytsii ta suchasnist // Problemy slovianoznavstva. Mizhvidomchyi naukovyi zbirnyk. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet, Instytut slavistyky, 1996. Vyp. 49. S. 71–76.6. Zovnishnopolitychna diialnist ukrainskykh uriadiv u emihratsii. URL: <http://library.if.ua/book/10/1039.html>. 7. Krasivskiy O. Ukrainko-polski vzaiemyny v 1917–1923 rr. Kyiv: ІPіEND, 2008. 544 s. 8. Lytvyn M. Videnskyi period uriadu ZUNR // Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist. 2009. Vyp. 19. S. 268–272. 9. Lozynskiy M. Halychyna v rr. 1919–1920. Niu-York, 1970. 27 s. 10. Makarchuk S. Ukrainko-polski etnopolitychni vzaiemyny na zakhidnoukrainskykh zemliakh v pershii tretyni XX st. // Zbirnyk prats i materialiv na poshanu L.I. Krushelnytskoi. Lviv: NAN Ukrainy; LNB im. V. Stefanyka, 1998. S. 132–144. 11. Melnyk A. Statut «Zakhidnoukrainskoho tovarystva Lihy Natsii» Yu. Romanchuka, R. Perfetskoho yak vidobrazhennia dyplomatychnoi aktyvnosti emihrantskoho uriadu ZUNR shchodo zakhystu prava ukrainsiv Halychyny na vilne natsionalno-derzhavne samovyznachennia // Chasopys Kyivskoho universytetu prava. 2014. Vyp. 1. S. 57–62. 12. Paneiko V. Ziedyneni derzhavy Skhidnoi Yevropy. Halychyna y Ukraina suproti Polshchi y Rosii. Viden, 1922. 82 s. 13. Slyvka Yu. Zakhidna Ukraina v reaktsiinii politytsi polskoi ta ukrainskoi burzhuazii (1919–1939). Kyiv, 1985. 257 s. 14. Soliar I.

Vidnosyny kraiu ta zakordonnoho uriadu ZUNR (hruden 1922 – berezen 1923 rr.) // Ukraina: kulturna spadshchyna, natsionalna svidomist, derzhavnist / НАН України; Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha. 2000. Vyp. 6. S. 194–201. 15. Fedorovych V. Ukraina i Liha Narodiv // Visti Kombatanta. 1988. Vyp. 5–6. S. 19–29. 16. Tsentralnyi derzhavnyi istorychnyi arkhiv Ukrainy u m. Lvovi (dali – TsDIAL Ukrainy). F. 355. Op. 1. Spr. 50. 17. TsDIAL Ukrainy. F. 382. Op. 1. Spr. 9. 18. Shvahuliak M. Partiini podily i zahalnonatsionalni interesy. Problema politychnoi konsolidatsii ukrainskoho natsionalnoho rukhu Halychyny (1919 – 1939) // Suchasnist. 1994. Vyp. 2. S. 77–82. 19. Shynkarenko T. Ukrainske pytannia v Lizi Natsii // Visnyk Kyivskoho universytetu mizhnarodnykh vidnosyn. 1997. Vyp. 7. (Ch. 2.). S. 27–31. 20. Skhidna Halychyna v Yevropeiskii politytsi // Ukrainskyi vistnyk. 5 serpnia 1921. 21. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (dali – TsDAVOU). F. 3877. Op. 1. Spr. 19. 22. TsDAVOU. F. 311. Op. 11. Spr. 13. 23. Svoboda. 22 bereznia 1922. 24. Dilo. 30 chervnia 1923.

Oleh Finohenov

WESTERN UKRAINIAN LEAGUE OF NATIONS:

ORGANIZATIONAL STRUCTURE, SPHERE OF AUTHORITIES, ACTIVITY (1922–1923)

The diplomatic activities of the Western Ukrainian Society of the League of Nations (ZUTLN), initiated by the emigrant government of the Western Ukrainian People's Republic (ZUNR) in the early 1920s were analyzed. It was noted that the society in the 1922–1924ss acted in the international arena as a defender of the national-state interests of Galician Ukrainians and promoted the idea of restoring Ukrainian statehood after the end of the First World War. The effectiveness of the work of the governing bodies of ZUTLN, as well as the activities of its representatives in the Union of the League of Nations Societies (STLN) were characterized, with a particular focus on cooperation with political parties of Western Ukraine, which provided new material for the notes of protest, appeals to the governments and parliaments of the nations of the world. The causes for liquidation of the society were determined, as well as its influence on the deployment of socio-political processes in Galicia.

Key words: West Ukrainian Society of the League of Nations, League of Nations Society, diplomacy, West Ukrainian People's Republic, emigration government.

УДК 94(477) «1920/1939»

Віра Мельник, Роман Мельник, Ярослав Лисейко

ВИСВІТЛЕННЯ ФОРМ ТА МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ СТАРШИНСЬКОГО СКЛАДУ АРМІЇ У ТЕОРЕТИЧНІЙ ДУМЦІ 20–30 РР. ХХ СТ.

У статті розглянуто теоретичні проблеми, пов'язані із майбутнім збройним конфліктом та участі в ньому українського народу в науково-теоретичних і мемуарно-аналітичних працях військових дослідників міжвоєнної доби. Показано основні концептуальні підходи військових теоретиків щодо форм та методів підготовки офіцерських кадрів з урахуванням характеру майбутньої війни.

Ключові слова: військово-теоретична думка, військова доктрина, військова еміграція, УНР.

Тисячолітні історії держав свідчать про те, що їх існування залежало від наявності боєздатних збройних сил. Тому армія традиційно і цілком закономірно завжди займала найвищі становища і престиж серед державних інститутів. Водночас, історія війн вчить, що жодна армія, незалежно від рівня озброєння і вишколу, не може перемагати без досвідчених воєначальників і полководців. Її лице завжди визначають генералітет і офіцерський корпус. Минулі війни ХХ ст. ще раз довели: перемога або поразка визначаються не лише співвідношенням сил і реальністю планів, але й особою, котра очолювала війська.

Процес розбудови та реформування Збройних Сил України (далі – ЗСУ) на сучасному її розвитку закономірно викликає інтерес до вивчення вітчизняного історичного досвіду, пошуку нових аналогій, які можна було використати при вирішенні сучасних актуальних завдань, особового вишколу та виховання армійського особового складу. Безпосереднє відношення до з'ясування цього питання має період визвольних змагань 1917–1920 рр., в ході яких відродження національних Збройних Сил стало одним вирішальних чинників боротьби за відновлення державності України.

Глибоке та всебічне вивчення проблеми підготовки командного складу армії Української Народної Республіки (далі – УНР) у теоретичних розробках військової еміграції міжвоєнного періоду, нині має важливе наукове і суспільно-політичне значення бо сприяє об'єктивному висвітленню періоду формування ЗСУ, пов'язаного із відродженням національної військової традиції та українського військового будівництва, його місця та ролі у боротьбі українців за незалежність, дає можливість з'ясувати місце армії у системі багатопартійного суспільства, методи